

U J K Ö N Y V E K

A diófa árnyékában. Délvidéki elbeszélők. Szerkesztette Herceg János. (Egyetemi nyomda). Az antológia tizenhárom délvidéki elbeszélő novelláját tartalmazza. Előljáróban Herceg János tömör és mélyre nyúló bevezető soraiban igen meggyőzően mutat rá azokra a sajátos nehézségekre, melyek épen a délvidéki magyar irodalom kifejlődését akadályozták meg. Az okok legmélyebbike a századforduló körüli Budapest egyre jobban elnemzetietlenedő, tömegcikkeiben, és tömeghatásában világpolgárvá fejlődött irodalma, mely éppen a közeli délvidék elől szivta el a legjobban a levegőt. A trianoni idők beköszöntésével aztán épen a délvidéki írók, — egyáltalán a délvidék eszmélő magyarjai — érezték a legjobban, milyen baj zúdult a magyarságra azzal, hogy a pesti irodalom épen magyarságában, népi öntudatában hagyta „neveletlenül.“ Bizony sötét évek teltek el, míg a fáradhatatlan Szenteleky Kornélnak, a délvidék Kazinczyjának vezetésével a Bácska íróinak magyar szellemi életet sikerült teremteniök.

A novellák értéke különböző, akad köztük egy-két elavult stílusú és témájú is (ennek a szerkesztő is tudatában van), de általában erős és öntudatos írói egyéniség áll a legtöbbje mögött. A „hazai“ olvasót különösen azok az írások kapják meg, melyek ennek az erősen tarkázott vidéknek sajátos életformájába világítanak bele, de általában jóleső érzéssel állapítja meg, hogy az írók legtöbbje, — talán éppen az ottani magyar élet ezársága és fenyegtettsége miatt — befelé fordult, tépelődő lélekkel ír és írásuk igen gazdag finom lélektani részletekben és találó megfigyelésekben.

VAJTAI ISTVÁN

Herczeg Ferenc: Gondok és gondolatok. Singer és Wolfner. (Budapest, 1942).

A magyar irodalom seniorának hosszú évek során át írt politikai cikkeit kapja összegyűjtve az olvasó a vaskos kötetben. A magyarságot szerető és érte aggódó nagy lélek hangjai szólalnak meg ezekben a rövidlélekzetű írásokban. Herczeg Ferenc mintegy fölötte állva a magyarságnak, nyíltan és őszintén rámutat a magyar faj hibáira, de minden szerénytelenség nélkül dicséri erényeit is. Sokat foglalkozik napjaink és a közelmúlt politikai és történelmi problémáival. A magyarságot Muhi, Mohács és Trianon népének nevezi és jól látja, hogy a magyar történelemben az utolsó évek ugyanolyan döntő korszakot jelentenek, mint ezek jelentettek. Figyelme kiterjed minden a magyarságot érdeklő és érintő problémakörre: kül- és belpolitika, háború, országvezetés, nemzetiségi kérdés, társadalmi berendezkedés, katonaeszmény, faluprobléma, stb. Izgatóan maiak azok a lapok, amelyeken az „eljävendő háború“ lehetőségeit latolgatja, — ma már látjuk, milyen rendkívüli éleslátással. „Hogy egy világégés tűzorkánja éppen Magyarországot elkerülje, az lehetséges, de nem bizonyos, sőt nem is valószínű... A magyarság fizikai és erkölcsi erejének előbb-utóbb olyan próbát kell állnia, amelyhez fogható ez elmúlt ezer esztendőben csak kevés volt. — mindössze talán három: Muhi, Mohács és Trianon“ — írja 1939-ben.

Roppantul érdekes és hasznos olvasmány mind a magyarság problémáit illetően, mind pedig az író megismerésének szempontjából.

RÁTKAI LÁSZLÓ